

Geleceğin İnşasında Gelenek

Mahmut Erol KILIÇ

İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), İstanbul, Türkiye

Makale Bilgisi

ÖZET

Geliş Tarihi: 02.12.2024
Kabul Tarihi: 12.12.2024
Yayın Tarihi: 31.12.2024

Anahtar Kelimeler:

Geleneksel Türk Sanatları,
Gelenek,
Sanat,
Varlık,
M. İbnü'l Arabi.

Bu makale 21 Ekim 2023 tarihinde Geleneğimiz, Geleceğimiz ve Ustalarımız Sempozyumunda sunulan konuşmanın metne dönüştürülmüş şeklidir. Bizler insan odaklı bir felsefenin bir düşüncenin çocuklarıyız. Sanat eserlerimiz bir sonuçtur bir neticedir. Fakat sanat eserini ortaya koyan sanatçının eyleminin bir metafiziği vardır. Allah'ın yaratma fiilinde, "El Hâlık" ismiyle çalışan bir seçilmiş insandır. Sanatçıya eserin üretimini yaparken elinden bir şeyler çıkmaktadır. Ancak elinden o eser çıkmadan evvel, önce tasarım halinde, kalbinde, ruhunda, gönlünde, zihninde yer alıyor. İşte oraya müdahale eden Hak Teâlâ'dır. O açıdan bizim ecdadımızın İslam anlayışında buna tasavvufi veya irfanî İslam denir. O İslam anlayışı yorumunda, "Allah güzeldir, güzelliği sever" anlayışıyla hareket edilir ve yeryüzünde her ne şey oluyorsa, olup bitiyorsa, Allah'ın isimleriyle olup bitiyordur anlayışı vardır. Yani Allah'ın isimleri içerisinde olmayan bir şey yeryüzünde bir kere zuhura gelemez. Varlık, var oluş sadece nura aittir, ışığa aittir zira "Allahu nurus semavati vel ard", "Allah, yerin de göğün de ışığıdır, nurudur." Allah'ın isimlerinden bazılarını şöyledir, el Hâlık; yani yaratıcı. el Kâdir, kudret sahibi yani yapabilme, kabiliyet sahibi olma. el Cemîl, güzel. Allah'ın sıfatlarından bir tanesi el Mübdî, ibda eden, birden tasarlayan, düşünen ve yoktan var eden. el Cemîl, el Mübdî, el Hâlık, el Kâdir, el Alîm, el Hâkim, Er Rahim gibi isimlerin de hikmet sahibi oluşu cemil oluşunu, hepsini bir araya getirdiğiniz zaman da ortaya bir sanatçı portresi çıkmaktadır. Bu isimleri üstünde toplayan kişi zaten muhteşem bir sanatçı olmaktadır. Allah Teâlâ bizatihi kendisi sanatçıların Piri olmaktadır. Hak Teâlâ sanatçıların en başı oluyor ve onun yarattığı bizler ve âlem muhteşem bir sanatçının muhteşem bir eseri olur. Ayrıca üstelik kendi ruhunu sanat eserine üfler.

Tradition in Building The Future

Article Info

ABSTRACT

Received: 02.12.2024
Accepted: 12.12.2024
Published: 31.12.2024

Keywords:

Traditional,
Tradition,
Art,
Presence,
Muhyiddin Ibn Arabi.

This article is a transcribed version of the speech presented at the Symposium on Our Tradition, Our Future and Our Masters on 21 October 2023. We are the children of a human-oriented philosophy and thought. Our works of art are a result, a result. But the action of the artist who creates the work of art has a metaphysics. In Allah's act of creation, he is a chosen person working with the name 'El Hâlık'. While the artist is producing the work of art, something comes out of his hand. However, before that work comes out of his hand, it first takes place in his design state, in his heart, soul, heart and mind. It is Allah the Almighty who intervenes there. In this respect, in the understanding of Islam of our ancestors, this is called Sufi or irfanî Islam. In that interpretation of Islam, we act with the understanding that 'Allah is beautiful, He loves beauty' and that whatever is happening on earth is happening with the names of Allah. In other words, something that is not within the names of Allah cannot come into existence on earth. Existence, existence belongs only to light, because 'Allahu nurus semavati wal ard', 'Allah is the light, the light of heaven and earth.' Some of the names of Allah are as follows: al-Hâlık, the creator. al-Qâdir, the one who has power, i.e. the ability to do, to be capable. al-Jamîl, the beautiful. One of Allah's attributes is al-Mubidi, the one who creates, designs, thinks and creates out of nothing. When you bring together the names such as al-Jamîl, al-Mubidi, al-Hâlık, al-Kâdir, al-Alîm, al-Hâkim, al-Rahim, and the names such as al-Jamîl, al-Mubidi, al-Hâlık, al-Kâdir, al-Kâdir, al-Alîm, al-Hâkim, and al-Rahim, the portrait of an artist emerges when you put them all together. The person who gathers these names on himself is already a marvellous artist. Allah Ta'ala Himself is the Piri of the artists. He is the head of the artists, and we and the world created by Him is a marvellous work of a marvellous artist. Moreover, He breathes His own spirit into the work of art.

Bu makaleye atıfta bulunmak için:

Kılıç, M. E. (2024). Geleceğin inşasında gelenek. *Nigarhane*, 4(1), 87-97.
<https://doi.org/10.54496/Nigarhane.2024.22>

*Sorumlu Yazar: Mahmut Erol KILIÇ, mahmuterol.kilic@uskudar.edu.tr

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

GİRİŞ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla... Vakti şerifler hayrolsun, hayırlar feth olsun, şerler def olsun.

Muhterem hâzirûn hepiniz hoş geldiniz.

Öncelikle burada güzel bir etkinlik için bulunuyoruz. Emeği geçen başta Karatay Belediyesi Başkanına, Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümünün değerli hocalarına, talebelerimize ve sanatkar bütün arkadaşlara teşekkürlerimi, şükranlarımı arz ederek sizlerle bir hasbîhale başlamak istiyorum.

Ancak bu hasbîhale girmeden evvel, sanatın arkasındaki ruhu vurgulamaya geçmeden evvel, bugünlerde uzun zamandır peygamberlere yataklık etmiş, uzun zamandır ariflere bilgelere vatanlık etmiş ve devlet-i'aliyyei Osmaniye'nin yönetimi altında uzun zaman bulunmuş olan Filistin'deki Müslüman kardeşlerimize yapılan saldırıları insanlık onurunu korumak açısından huzurlarınızda bir kere daha tel'in ediyor ve bunu bir vecibe biliyorum.

Sizler, sanatçı insanlarsınız. Sanatçının duyarlılığı aynı zamanda mazlumdan, mustazaftan, mağdurdan yana olmak demektir. İnsan en güzel sanat eseridir. Bebekler, yavrular, yaşlı insanlar her biri birer sanat eseridir. Bizim inancımızda insan Allah'ın kendisine halife olarak seçtiği bir varlıktır. O açıdan uluslararası emperyalizmin sürdürmekte olduğu yeni tür kolonolizmin bir devamı olan bu yayılmacı, işgalci rejimi bir kere daha lanetlediğimi belirtmek isterim.

Bizler insan odaklı bir felsefenin bir düşüncenin çocuklarıyız. Sanat eserlerimiz bir sonuçtur bir neticedir. Fakat sanat eserini ortaya koyan sanatçının eyleminin bir metafiziği vardır. Sanatçı bazen bunu bilebilir bazen bilmeyebilir. Tıpkı şifacılar gibi bilmeden de elinden sanat eserleri çıkabilir. Bazı ocak sahipleri insanlara şifa dağıtırlar. Kendilerindeki o emaneti farkında olup olmadan nakledebilirler. Çünkü onların enerjileri güzeldir, Allah tarafından kendilerine öyle bir mevhibe-i ilahiye verilmiştir. Başkasında olmayan bazı özellikler verilmiştir ve o kişinin elinden şifa geçer ve insanlara şifa verirler. Anadolu'muzda bunlara ocaklılar denilirdi. Sanatçıda bir bakıma ocaktır. Herkes sanatçı olamıyor, şoförlük bir meziyettir herkes ehliyet sahibi olabilir ama herkes iyi şoför iyi araba kullanır diyemeyiz, her ehliyet sahibi iyi bir şoför olamaz.

O açıdan sanatçı bir bakıma Allah'ın yaratma fiilinde, "*El Hâlık*" ismiyle çalışan bir seçilmiş insandır. Bunu ben söylemiyorum büyükler söylüyorlar. Sanatçıya eserin üretimini yaparken elinden bir şeyler çıkıyor. Ancak elinden o eser çıkmadan evvel, önce tasarım halinde, kalbinde, ruhunda, gönlünde, zihninde yer alıyor. İşte oraya müdahale eden Hak Teâlâ'dır. O açıdan bizim ecdadımızın İslam anlayışında buna tasavvufi veya irfanî İslam denir. O İslam anlayışı yorumunda, "Allah güzeldir, güzellikleri sever" anlayışıyla hareket edilir ve yeryüzünde her ne şey oluyorsa, olup bitiyorsa, Allah'ın isimleriyle olup bitiyordur anlayışı vardır. Yani Allah'ın isimleri içerisinde olmayan bir şey yeryüzünde bir kere zuhura gelemmez. Binaen aleyh mesela Allah'ın isimlerinden bir tanesi, "*Hûvel Âdil*", adalet sahibidir. Adalet Allah'ın önemli vasıflarındandır. Allah'ın zalim diye bir ismi yoktur. Dolayısıyla bunların anlayışına göre zulüm baki kalamaz. Adalet her zaman için esastır. Karanlık esas değildir, nur esastır. Karanlık nurun olmadığı, engellendiği, perdelendiği durumun geçici arızî adıdır.

Varlık, var oluş sadece nura aittir, ışığa aittir zira "*Allahu nurus semavati vel ard*", "*Allah, yerin de göğün de ışığıdır, nurudur.*" Ayın ışığı güneştedir, güneş olmadığı zaman ay ışığını alamaz ve yansıtamaz. Aynı bunun gibi zalimlik baki kalamaz. Zira İbnü'l-Arabi felsefesinde, yeryüzünde zulüm olamaz çünkü Allah'ın isimlerinden birisi zalim değildir. Peki, Hocam olan biten ne? Zulüm diye bir şey icra planında var. Adaletin ikame edilemediği durumun geçici halinin adına zulüm denir. Ayeti kerimede "*Câel hakku ve zehekal batıl*", Hak gelince batıl zail olur der. Allah'ın batıl diye ismi yok ama

Hak diye ismi var. Peki, batıl ne? Hakkın getirilemediği, hakkın engellendiği, hakkın perdelendiği durumun geçici adına batıl denir. Küfür, şirk bunların hepsi böyle aslı olmayan şeylerdir. Ondandır bizim ariflerimiz en kötü durumlarda bile hep böyle neşeli olmuşlardır. Neden, çünkü Hak'la beraber olmuşlardır. Hiçbiri "*enel batıl*" dememiştir. "*Ben bâtilim*" dememiştir. Ama "*enel hak*" demişlerdir. Hakla beraber oldukları zaman oradan beslendikleri zaman da ben o kulumun gören gözü, yürüyen ayağı, tutan eli olurum anlayışıyla hareket ettiklerinde, yaptıkları sanat eseri de kendilerinden zuhur eden ilahi bir eylem olmaktadır.

Arkadaşlar Allah'ın isimlerinden bazılarını şöyle bir bakalım, el Hâlik; yani yaratıcı, çok güzel. el Kâdîr, kudret sahibi yani yapabilme, kabiliyet sahibi olma. el Cemîl, güzel. Allah'ın sıfatlarından bir tanesi el Mübdî, ibda eden, birden tasarlayan, düşünen ve yoktan var eden. el Cemîl, el Mübdî, el Hâlik, el Kâdir, el Alîm, el Hâkim, Er Rahim gibi isimlerin de hikmet sahibi oluşu cemîl oluşunu, hepsini bir araya getirdiğiniz zaman da ortaya bir sanatçı portresi çıkıyor. Bu isimleri üstünde toplayan kişi zaten muhteşem bir sanatçı oluyor. O zaman Allah Teâlâ bizatihi kendisi sanatçıların piri oluyor. Hak Teâlâ sanatçıların en başı oluyor ve onun yarattığı bizler ve âlem muhteşem bir sanatçının muhteşem bir eseri oluyor. Ayrıca üstelik kendi ruhunu sanat eserine üflüyor.

Hangi sanatçı vardır ki yaptığı esere ruhundan giydirmemiş olsun? Bir şey yaptım ama tabirimi mazur görün "İlanet olsun alın şunu götürün, şu tablonun üzerinde 6 ay çalıştım ama alın şunu elimden" demiş olsun. Yani sanatçı 6 ay, 7 ay, 1 yıl üzerinde çalıştığı bir esere hem vaktini, hem mesaisini, hem gözünün nurunu, hem de elinin emeğini yansıttığı gibi ruhunu da yansıtıyor. O zaman Allah Teâlâ diyor ki, "*ben seni yarattım*", "*ve nefahü fihî min ruhî*" ve kendi ruhumu size üfledim. O zaman sanatçı eylemini yaparken, çalışmasını yaparken ilahi bir saikle hareket ettiğinin de idrakine varmalıdır. Belki varmayabilir de. Ama sanatçı bu idrake vardığı zamanda bir insan-ı kâmil haline geliveriyor.

Peygamberler aslında insan malzemesinden ortaya iyi insan çıkarma, kâmil insan çıkarma ustalığıdır. Peygamberlere tâbi velilerin yaptığı da budur. "*Ham budem, puhtem, suhtem*", "*hamdım, piştım, yandım*" diyen Hz. Mevlana aynı zamanda hem kendisi üzerinde bunu söylüyor, hem de buradan yola çıkarak biz hamları alırız pişiririz, olgunlaştırırız, ortaya bir sanat eseri ortaya çıkarır ve atölyemizden yani tekkemizden o mamulü piyasaya sunarız demek istiyor. O açıdan büyük felsefeciler sanat eserinin arkasında hep ilahi bir ilham olduğunu söylemişlerdir.

Geleneğimizde sanatçılarımızın da böyle ocaklardan yetişiyor olmaları aynı zamanda hayatın estetize edilmiş olmasını da beraberinde getiriyor. Sizlere gelenekte olan bir şeyi söylemek istiyorum. Siz bir sanat eseri yapıyorsunuz ama özellikle gelenekte çok ticari kaygılarla yapmadığınız için siz sanat eseri yaparken aynı zamanda terapi görüyorsunuz. Sanatçı yaptığı eserle beraber kendisi de tedavi oluyor ve bir tür seyri sülük görüyor. Sanatçı eserini yaparken bir tür tasavvufi bir eğitimden geçiyor. O açıdan bazı tekkelerde özellikle Mevlevi tekkelerinde dervişlerin yapmakta oldukları evradı, zikri, tesbihi vesaire bazı vazifeleri tabii ki var. Ama onun yanında yaptığı bazı sanatsal faaliyetlerde oluyor. O sanatsal faaliyetlerin bazısı sanat eseri üretimi şeklinde olabildiği gibi bazısı da mesela ziraatçılık şeklinde olabiliyor. O da bir tür sanatçılık. Bir ziraat, bir tarla ekimi ve oradan bazı meyveler ve sebzeler yetiştirmek de beraberinde veriliyor. Binaen aleyh sanatsal üretim aslında evet belirli bir kabiliyet istediği gibi belirli astrolojik yapılar da gerektiriyor. İnce zevklerin, estetize oluşun ortaya çıkmasında bazı astrolojik şeyler bireysel olarak gerekiyorsa da aslında tasarım aşamasında bazı eğitimler de almayı gerektiriyor.

Mevlevi dergâhlarında çok büyük sanatçılar, çok büyük sanat eserleri üreten sanatçılar çıkmıştır. Bu da beraberinde ham olarak o atölyeye giren kişinin aldığı seyri sülükle, kabalıktan letafete yani kesafetten letafete doğru şahsi olarak intikalini, bazı ince zevklerin de yavaş yavaş ortaya çıkmasını sağlıyor.

Burada çok değerli sanatçı hocalarımız, hattat hocalarımız ve diğer sanat dallarıyla iştigal eden talebe arkadaşlarımızın huzurunda şöyle bir tespitimi paylaşmak istiyorum. Teknik anlamda baktığımız zaman günümüzde her dalda çok güzel sanatçı genç arkadaşlarımız çıkıyor. Gerçekten çok değerli, yüzümüzün iftihar arkadaşlar çıkıyor. Ancak tasarım düzeyine geldiğimizde ben şahsen çok ciddi sıkıntılar görüyorum. Üretimde teknik anlamda güzel diyeceğimiz şeylerin tasarım noktasında, yani ilham noktasında beslenme kaynaklarındaki bazı tıkanıklıklardan dolayı, “*ya öyle tasarlamasaydın da şöyle tasarlasaydın*” diyeceğim şeyler görüyorum. Hattının teknik kalitesi oldukça güzel genç hattat arkadaşın bir şey yazdığına bazen “*bunu yazacağına şunu yazsaydın*” diyeceğim şeyler görüyorum. Neden? Çünkü mesnevi kültüründen kopmuşuz? Belirli Kuran-ı Kerim kültüründen kopmuşuz. Hangi ayeti yazacağız? Hangi şairin şiirini seçeceğiz? Niyâzî-i Mısrî okuduk mu? Yunus Emre okuduk mu? Eğer talik veya nestalik, şikeste talik bir şeyler yazacaksak ve Farsça yazacaksak Hafızı tanıyor muyuz? Mevlana’dan, Mesneviden, Divan-ı Kebir’den orijinallerinin asıllarından ne kadar haberdarız? Bu gibi sorular gündeme geliyor. Bir çarkifelek yapacaksak çarkifeleğin arkasındaki felsefe nedir biliyor muyuz? Seyru sülük lineer düz bir çizgi halinde ilerlemez. Spiral olarak ilerler. Her zaman esas olan kıvrımsallık daireselliklerdir. Muhyiddin İbnü'l-Arabî’nin Fütuhât-ı Mekkiye’sinin derkenarında bir plan çizer. Bu çizim bizzat kendi çizimidir. O çizim Hindistan’daki Tac Mahal’i çizen mimara ilham verir. Tac Mahal’in mimarisi Muhyiddin İbnü'l-Arabî’nin Fütuhât-ı Mekkiye’sinin derkenarındaki âlem katmanları çizimidir. Sivas Divriği taç kapısındaki “*draht-ı can*” yani “hayat ağacı”, hayat ağacı motifi biliyorsanız ki çok kullanılan çok önemli bir motiftir. Ama felsefesini biliyor muyuz? Bu motif söz konusu mimari esere İbnü'l-Arabî’den ilham alınarak uygulanmıştır. Allah Teâla Ben size misaller veriyorum diyor. “öyle bir ağaç ki kökleri gökte yukarıda semada” ama dalları aşağıya doğru tepetlak edilmiş bir ağaç, nasıl bir ağaç bu? Yani beslendiği yer sema, ilahi, semavi ama tezahür planında zuhurat planında manifestasyonda ise tezahüre inişte meyveleri var. İşte biz o düşüncenin birer meyveleriyiz. İran, Azerbaycan coğrafyasına doğru gittiğimiz zaman çok fazla nar motifinin kullanıldığını görürüz. Neden nar? Neden başka bir şey değil de nar? Sümbül Efendi niye Sümbül Efendi mesela? Laleli Baba niye Laleli Baba? Bizim İstanbul’daki Laleli semtine adını veren Laleli Baba, lale ve baba. Lale olmak. o baba niçin laleyi daha çok kullanmış? Elif neden Elif? Neden?

Muhyiddin İbnü'l-Arabî Hazretleri 19-20 yaşlarında bir genç iken yaşadığı bir hatırasında diyor ki; “Endülüs’te yolda gidiyorken yaşlı bir Yahudi din adamı olan hahamla karşılaştım. Haham bana varlık mertebelerini anlatmak için dedi ki; “Genç, genç, Tanrı âlemi yaratmaya Alef’le (Elif) başladı”. Sonra Muhyiddin İbnü'l-Arabî ona cevaben diyor ki; “Ne yapsın bilmiyor, “yaratılış *Elif*”le başlamaz, “*Elif*” sükündür, “yaratılış *B*” ile başlar. Elif hareket etmez, elif sükündür, elif sakindir. Âlemin yaratılışı “*B*” ile başlar.

Bütün kutsal kitaplar B ile başlar. Mesela Bismillahirrahmânirrahîm, Bişnevez ney, Mesnevinin Biş Nevi veya Bereşit Tevrat hepsi B ile başlar. Muhyiddin İbnü'l-Arabî Fütuhât-ı Mekkiye’sinde bize hitaben diyor ki; “*Evlât Elif’in hareket etmediğini o bilmiyor sen bil, sen bil ki o yaratılışı Elif’le başlatıyor oysa yaratılış Elif, (Alef)’le başlamaz*” diyor.

İbnü'l-Arabî bizim çok değerli geleneğimizin en arkasında yatan ruh mimarlarından birisidir. Osmanlı arifleri “*biz iki anneden süt emdik*” derler, Bunlardan birisi İbnü'l-Arabî diğer Hz. Mevlana’dır. Bu ikisinin karışımı aynı zamanda Osmanlı İslam anlayışını, devamında sanatı, estetiği, edebiyatı, şiiri oluşturmuştur.

Arkadaşlar, yakın zamanda “Türk Şiirinde Şeyhi Ekber Methiyeleri” diye bir kitap yayınlandı okumanızı tavsiye ederim, 1-2 değil 150’den fazla Osmanlı şairinin Muhyiddin İbnü'l-Arabî’ye yazdığı methiyeler var. Bunların içerisinde Sultanlar bile var. Yıllar evvel Hz. Mevlana için de “Türk Şiirinde Hz. Mevlana Methiyeleri” isimli kitap yazılmıştı. Kitap Divan edebiyatından halk edebiyatına kadar içeriğe sahiptir. Şeyh Galib’in “iki anneden süt emdik” sözleriyle oluşturulan bu sentez düşüncesi bizim

aynı zamanda estetiğimizin de arkasında yatan bir anlayıştır. Ama bundan uzaklaşınca da maalesef İslam anlayışımız, din anlayışımız o kadar daraldı, o kadar daraltıldı ki; bütün saygım ve hürmetimle beraber muazzez İslam dinimiz sadece hukuk düzeyine indirgendii.

İslam'ın veya herhangi bir dinin hukuksal tarafı vardır ama % 5'tir, % 10'dur. Yani İslam'ı biz sadece fıkha indirgedik. Bütün ilahiyat fakültelerimizde başka yerlerde İslam denilince sadece fıkıh anlaşılır oldu. Tabii ki küçümsemiyorum ama Hz. Peygamber Efendimizin Mekke döneminde çok fıkıh yoktu, çok özür diliyorum yani bunları bazen paylaşıırken çekiniyorum ama mesela Bedir Savaşını yapıp şehit olan ashabın çoğu sarhoştı. Çünkü içki ayeti inmemiştii daha. Namaz daha inmemiştii. Bunları söylediğim zaman tabii bazıları o zaman biz de içelim falan diyor. Hâşâ sümme hâşâ onu kastetmiyorum. İçki daha sonra haram kılınmıştır, bitti. Ama ilk bi'setin birinci saatinde değil onu kastediyorum. Fıkıh daha sonra geldi. Bizde şu an din, ilk olarak hemen muamele ile başlıyor. Önce bir ruh, bir anlayış sonra onun üzerine bazı yaptırımlar bazı vazifeler gelir. İşte bu anlayışla hareket edildiğinde İbnü'l-Arabî'nin eserleri okunarak, Mevlana'nın eserleri okunarak bakıldığında bir kere katlı bir anlayış olduğunu görüyoruz. Buradan mülhem alan Yunus Emre, bunu Türkî dilde çok güzel ifade ediyor. Şu an kaybettiğimiz bir anlayış bu. Nedir o? "*Şeriat, tarikat yoldur varana*" nokta. Şimdi esas başlıyor "*marifet hakikat andan içeru*". Dinde gayelilik diye bir şey var. Bu unutuldu. Dinin gayesi; Ben kimim? Ne yapıyorum? Niçin geldim bu yeryüzü hayatına? Nereye doğru gidiyorum? İşte verilmesi gerekli olan en önemli husus- gayedir yani manadır. Hepimiz ölümlüyüz. Herkes ölüyor. Doğuyor, büyüyor, ölüyor. Bana bunu anlatacak olan bir din, benim kaynağımı, benim kimliğimi bana verir. Ben kimliğimi bilmediğim sürece bu dünyada avare dolaşırım. Oysaki ayeti kerimede, "*Allah'tan geldiniz*" -çok güzel, geliş yerimi net bir şekilde ortaya koyuyor-, "*İnna Lillah*" o aslında "*İnna min Allah'tur*", "*İleyhi Raciun*", ona dönüyorsunuz, ondan geldiniz ve ona dönüyorsunuz. Başlangıç ve bitiş.

Mitolojilerde kendi kuyruğunu ağzına alan yılan motifi vardır. Bizim bazı Selçuklu kapı kulplarında da görülür. Bir yılan kendi kuyruğunu ağzına almış. Daire formu. Başlangıcın ve bitişin aynı noktada olduğu hal. "*El evvelü Allah vel ahiru Allah*", yani ilk benim, son da benim. Şimdi kozmogonik olarak düşünecek olursanız arkadaşlar bir şeyin ilki benim sonu benim derse, sen kim oluyorsun? O zaman hemen burada Muhterem hocamızdan "hiç" istifli bir levha çıkıyor. İşte bakınız sanat eseri nasıl ortaya çıkıyor. Arkasında bu konuşmalar olursa hiç çıkıyor.

Ama güzelim Türkçemizi, dünyanın en zengin dillerinden birisi olan Osmanlı Türkçesini, Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerin bir sentezi ile oluşmuş olan, sentaks olarak, gramer olarak, Türkçe ama Arapça kelimelerle, Farsça kelimelerle, Türkçe kelimelerle zenginleştirilmiş olan dili kaybettik.

Arkadaşlar Arapça zaten çok zengin bir dil. Farsça kendi içinde zengin bir dil. Türkçe de zengin bir dil. Siz bu üç zengin dilden meydana gelen bir dil oluşturuyorsunuz ve siz o dili sonra yasaklıyorsunuz. Dünyada hiçbir, hiçbir ülke yok ki, genç nesli ecdadının yazdığı kitabı okuyamamış olsun. Bir Japon genci Meji hükümetinin döneminde yazılan bir Japon metnini okuyor. Bir Yunan genci Aristoteles'in Yunancasını okuyabiliyor. Bir İngiliz genci Shakspeare'nin İngilizcesini bazı kelimelerin telaffuzu farklı olmakla birlikte okuyabiliyor. Sadece ve sadece biz, bizim gencimiz kendi neslini okuyamıyor. Neden?

Çünkü "hiç" 'ten ilham verdiniz bana. Bizler "hiç" kelimesi Farsçadır, "bir" Türkçedir, "şey" Arapçadır diyemiyoruz. Hiçbir şey Türkçedir. Eğer bu kelimeleri çıkarırsak hiçbir şey diyemeyiz, çünkü "hiç" Farsça, "şey" Arapça, sadece "diyemiyoruz" Türkçe.

Bu minvalde bizim ariflerimizin yani sanatçılarımızın arkasında kullandığı bir muhayyel, bir hayal dünyası var. Ona şairler mazmunlar der. Şairlerin kullandığı bir mazmunlar deposu, hazinesi vardır. Oradan kullanırlar. İşte Yunus Emre Türkçe söyler, İbnü'l-Arabî Arapça söyler, Mevlana Farsça söyler. Diller farklıdır ama aynı şeyi söylerler. Çünkü Hz. Mevlana ne diyor, "*Hem-dîli ez hem-zebânî*

bihter est". "Bizde aynı gönlü paylaşmak, aynı dili konuşmaktan evladır". Aynı gönlü paylaşmak da ayniyet gerektirir. Ayniyet de çok önemli bir husustur. Çünkü sanatçı, kendini bir şeyde ifna ettiği anda yapıp ettiği iş artık ilahi iş olur. Mesela, "ve mâ rameyte iz rameyte ve lâkinnallâhe ramâ," "attığın zaman sen atmadın ben attım" ayeti kerimesine bakalım. Şimdi atan kim? Peygamber yani insan ama attıran kim? Hak Teâlâ. O açıdan ayniyeti Hakla oluşturduğunuz zaman sizin elinizin hareket edişi dahi onun sayesinde olunca eseriniz de ilahi bir eser haline geliyor. Ama bu ilham damarının tıkalı olmaması, ilhama açık olması gerekiyor. Aksi takdirde tasarımlarda sıkıntılar oluşmaya başlıyor.

Ortadoğu'yu biraz dolaşan bir kardeşinizim. Ortadoğu'da çok değerli hattat arkadaşlarımız var, çok değerli sanatçı arkadaşlarımız var. Ama ortaya koydukları eserlerde çok ciddi bu tasarım problemini olarak görüyorum. Yani öyle şeyler yazmışlar veya yazıyorlar ki insanın niye böyle bir şey yaptın? diyesi geliyor maalesef. Neden? Çünkü arka beslenme kaynakları kesilmiş.

Selefi bir anlayıştan bir estetik çıkmaz arkadaşlar. Çok özür diliyorum selefizm estetiği yoktur. Çünkü haramdır. Haram bir şeyden nasıl bir estetik çıksın? Benim karşıma hat sanatının dahi haram olduğunu söyleyenler çıktı. Mesela bir tanesi bana "Allah sana onu güzel yazılsın diye mi gönderdi?" diyor. Hafız veya tilavet için de "Allah sana onu güzelce okuyasın diye mi gönderdi?" diyor. Yaşayasın diye gönderdi diyeceksin, esas söyleyeceğin şey bu biliyorum, tamam ama bunun estetize edilmesinin önündeki mani nedir ki?

Allah beni yarattı ama aynı zamanda bana diyor ki; o yarattığıma da güzel bak, iyi bak, onun da hakkını ver. Böyle diyor mu? Diyor. İşte, neden bizim coğrafyada, bizde daha fazla geleneksel sanat çıkıyor? İşte bunun arkasındaki güç bizim İslam anlayışımız veya din anlayışımızın tasavvufi filtrasyondan geçmiş olmasıdır. Bundan kaynaklanıyor.

Din konusu, eyvallah. Ama hiçbir din tek başına konuşmaz. Din, peygambere iner, peygamber onu daha sonra havariyyuna veya ashaba yani ikincil nesle emaneti devreder. O ikinci nesil bu emaneti aldıktan sonra bunu işler, buradan medeniyetler çıkarır, sanat eseri çıkarır veya buradan çok zalimane bir şeylerde çıkarabilir. Biz almış olduğumuz bu İslam emanetini tarihte öyle güzel işlemişiz ki, buradan sanat eserleri çıkarmışız. Aslında insan-ı kâmil bir sanat eseridir. Hem insan eseri, bir insan sanat eseri ortaya çıkarmaya çalışmışız, hem onunla paralel çok güzel taşla giydirilmiş ruhlar veya tuvale yansıtılmış veya kâğıda yansıtılmış veya tahtaya veya metale yansıtılmış sanat eserlerine çevirmişiz. Bunu yaparken de işte buradaki toplantının ana konusu olan "geleneğimiz ve geleceğimiz" irtibatıdır.

Modernite ve modern anlayışlar hatta bunun politik uzantıları geçmişi kötülecek üzere hareket ederler. Her ne şey var ki geçmişte kötüdür, yanlıştır. Güzellikler modern zamandadır ve hatta daha ileride çok güzel günler bizi bekliyor. Bu teoriye, bu yaklaşıma İngilizcede progressives deniliyor. Yani ilerlemeci. Bu anlayış batıda artık çok ciddi darbe aldı. Bunlara inanılmıyor. Bazı güzellikler ve güzellik dereceleri zaman üstüdür. O an, geçmişte de yakalanmış olabilir, şimdi de yakalanabilir, gelecekte de olabilir. Ama muhakkak ve muhakkak ileride olacaktır diye bir şart yanlıştır.

Geçmişteki her ne şey varsa kötüdür anlayışının günümüzdeki yansımalarına bakınız. Büyük devrimler yaşamış ülkelere gidiniz. 1917 Ekim devrimini yaşamış Sovyetler Birliği'ne gidiniz. Sovyetler Birliği'ne turist olarak gidiniz. Size gösterilecek olan bütün yerler 1917 Ekim devriminden sonra yapılan o fecaat betonarme binalar değildir. Gidin Saint Petersburg'a baştan aşağı sanat eseri bir şehir, muhteşem bir şehirdir. Eski adı, esas adı Saint Petersburg yeni adı Leningrad. Aziz Peter'in adını iptal ettiler daha sonra Leningrad, Lenin şehri dediler. Ama hani sen onu yıkmıştın? Onlara Burjuva sanatı diyordun? Haydi, şimdi kendi sanatını koy ortaya. Marksist sanatını koy ortaya. Maalesef betonarme iğrenç binalardan başka bir şey koyamadın ortaya. Sen hala turistlerini Sultanahmet Camii'ne götürüyorsun. Arapça'da, "Vekis el hazâ" diye bir tabir vardır "ben söylüyorum kıyası sen yap" denir ona, ben Rusya'dan örnek veriyorum örneği siz genelleştirebilirsiniz. Sen hala turisti Sultanahmet'te

gezdiriyorsun. Niye o tuğraları kazıdın? Niye o harfleri kazıdın? Göster kendi sanatını, koy kendi sanatını ortaya göreyim. Yok. Çünkü damarları kesik, ruhani tarafı spiritüel tarafı olmayan bir ideolojinin sanatı da olamaz. Fransa’da şu an “*ancien régime, eski rejim*” tartışmaları var. Fransız devrimi çok ciddi tenkit ediliyor artık. Daha bir hafta evvel UNESCO toplantısı için Paris’teydim. Louvre Müzesi başta olmak üzere tamamı eski sanat eserleri dolu. Fransa’da artık tabii ki çağdaş sanatçılar var. Çağdaş üretim denilen şey de var. Ama gerek müzayedelerde gerekse her zaman işte XIV. Louis dönemi vesaire hep eski sanat eserleri aranıyor ve artık ciddi manada revolüsyonlar sorgulanıyor.

Bizim geleceğimizin inşasında gelenekle aramızda olan kopuntu yani bağlantı kopmasını yeniden tesis etmemiz devamlılığımız açısından gereklidir. Biz 1071’de kadem bastığımız bu topraklarda ancak siyasal manada bazı dönüşümler olmuş olabilir ama ruh devam ediyor. Arkadaşlar o ruh, şu an arkamızdaki sergilenmekte olan sanat eserlerinde de birer parça örneğini görmüş olduğumuz gibi hala devam ediyor. Çünkü o ruh üflenmiş bir ruh. O ruh manevi bir ruh, Allah tarafından üflenmiş bir ruh. Damarlar zaman zaman tıkanabilir. Ama tıkanmış damarlar açılabilir. Günümüzde damar açıcı ilaçlar sayesinde tıkanan damarlar açılabilir elhamdülillah. Açıldığı zaman da kan deveranı bütün vücuda yeniden yayılır, vücudu beslemeye devam eder.

Geleneğin, gelenekli oluşun bizim geleneğimizdeki tam karşılığı anane kelimesidir. Anane yine Arapça’dan gelir, “*an*”, “*an*”, “*an*”, “*an*”, “*an*”, ne demek o? “*den*”, “*den*”, “*den*”, “*den*” yani elden ele, elden ele, elden ele veya Anadolu halk tabiriyle el ele, el Hakk’a. Yani zincirin en başında Hak, Haktan itibaren ele alınarak devam edilir. Buna “*Pir eli tutma*” denir tasavvufta. “*Usta eteği tutma*” denilir fütüvvette. Bir ustanın çırağı olmak sonra o ustanın kalfası olmak sonra ustalaşmak ve o zanaatla, o sanatın beraber gitmesi tasavvufun yani insanın kendini eğitime yöntemiyle sanat eserinin beraberce gidiyor olması inisiyatik anlamda çok önemli bir noktadır. Haçlı seferleri aracılığıyla Anadolu’ya Ortadoğu’ya gelen Hospitalier tarikatı bu geleneği alıp Batı’ya taşımıştır. O da şudur; siz çocuğunuzu sanat öğreysin diye demirciler çarşısında bir demirciye götürürsünüz teslim edersiniz. “Eti senin kemiği benim, al bu çocuğu eğit” al bu çocuğu eğit bundan demirci olsun. Demircilik sanatı neticede nedir? Dışsal âlemde bakıldığında maddi bir eylemdir. Bir madde var adına demir deniliyor, bir de çekiç var. Birlikte fiziksel bir eylem yapılacak. Usta o çocuğu çıraklığa kabul ediyor. Tabii kabul ederse! Önce şöyle bir bakıyor bundan bana talebe olur mu diye tecrübesiyle bir tarıyor.

Arkadaşlar gelenekte usta talebeyi kabul etme veya reddetme hakkına sahiptir. Yani usta kendine ait bazı meziyetlerle o talebeye şöyle bir bakar, “*oğlum veya kızım sen bir başkasına git senin nasibin benden değil*” diyebilir. Tasavvufi manada da böyledir. Tasavvufi manada da “*efendim ben size mürit olmak istiyorum*” diye talep geldiğinde şeyh efendi bir bakar, “*yok senin dosyan bize havale edilmedi. Senin dosyan başka arkadaşımıza göndermişler sen ona git*” denilirdi.

İşte burada çırağı alan o çırak üzerinde çalışma yapan usta zahirde dışarıda bir ses ona zanaat öğretirken, aynı zamanda da diyor ki,

-“*bak evlat şimdi bu demir külçesi varya...*”

-“*evet, ustam*”,

-“*bundan bir şey olur mu? Yani ben mesela bununla bir ekmek kesebilir miyim? Kesemem. Bununla ben bir bıçak, bir kılıç gibi kullanabilir miyim? Kullanamam.*”

O zaman bu nedir? Bu hamdır oğlum. Bundan bir şey olur mu? Hiçbir şey olmaz oğlum.

-“*tamam, ustam ne yapacağız?*”,

-“*ne yapacağız o zaman önce bir potayı kızdıracağız. Değil mi?*

- Eyvallah ustam.

- “Pota nasıl kızdırılır? Nasıl ateş verilir? Oraya nasıl hararet verilir? Ondan sonra bu demiri alacağız ve orada eritmeye başlayacağız. Eriyecek ki önce çözülsün. Ondan sonra biz bunu bir potaya döneceğiz, buna şekil vereceğiz. Şekil verdikten sonra bundan artık bıçak mı istiyorsun? Yatağa mı istiyorsun? Kılıç mı istiyorsun? Ne istiyorsun? Ne yapacaksan onu yapacaksın! Ondan sonra o ürün artık bak işe yarar bir hale gelecek”.

- “tamam usta”!

İşin sonunda ustalık beratı verileceğinde usta o çırağı çağırıyor ve kulağına şunları fısıldıyor;

- “evlat sana ben zahirde bir meslek öğrettim. Şimdi bu mesleği güzel yaparsan inşallah evinin rızkını da kazanırsın. Ama şunu hiçbir zaman unutma ki, biz insan olarak böyle bu ham kütle gibiyiz. Hamımızdan hiçbir şey olmaz.

Bir ustanın bizi bir potada işlemesi lazım. O pota da Kelime-i Tevhid potasıdır. Nefsin tepesine kılıcı, çekici vura vura, Allah diye diye bizi yumuşatır bir hale getirir. O yumuşamış olandan bir ürün ortaya çıkar. O zaman artık kâmil bir ürün oluşur.

Dışta öğretilen bu sanat aslında içteki seyr-i sülük sanatının dışa vurulmasıdır. Böylece zahir-batın sanatları burada birleşiyor. Simya sanatında, simya ilminde bir değersiz madenden değerli maden üretmek için iki merhale vardır. Latinceye buna “*kogul salva*” denir. Yani ilk aşama kimyada o maddeyi çözmek. Çünkü kütle halinde durandan hiçbir şey olmaz. Önce o ayrıştırılır, çözülür ve potada eritilir. Ondan sonra salva aşaması ile oluşturulandan yeni bir yapı meydana getirilir. Çünkü kütle halinde durduğu sürece onun adı ne kılıçtır, ne tabanadır, ne çataldır, ne bıçaktır, ne kaşıktır. O aşamada ne yapmak istiyorsanız henüz o değildir.

Seyri sülük sizde bireysel olarak dikey eğitiminizi verirken zanaat eseri olarak dışta ortaya koyduğunuzda onun paralelinde bir sanat eseri olmaktadır. Böylece sanat ve sanat faaliyeti aynı zanda bir inisiyatik, bir seyri suluki bir faaliyet olmaktadır. Sanat faaliyeti ve sanatçının faaliyeti o manada çok seküler bir faaliyet değildir. Çünkü ilahi bir mekanizmayla az evvel söylediğim gibi çalışmaktadır. Hatta şunu söyleyeyim bir sanatçı mesela ateistim diyebilir. Yani sosyolojik olarak ben ateistim diyorum. Ama farkında değildir. O, neyin altında çalıştığını bir gün fark ettiğinde o sözünden geri dönecektir. Mesela şimdi ülkemizde de öyle gençler arasında bazı modalar var. Ben ateistim falan gibi. Böyle bir kişiye birisi demiş ki; yok ya sen senin neren ateist? O da demiş ki “Allah çarpsın ki valla ateistim”. Yani ateist bile ateist olduğunu Allah çarpsın ki diyerek kendini Allah ile ilişkilendiriyor. Çıkış yolu yok bundan kaçamazsınız. Çünkü o öyle her şeyi ihata etmiş ki, onun dışında, yani ateistim demek kendini inkâr etmek demektir. Kendini inkâr edemeyeceğin için ateist olabilmek ontolojik olarak mümkün değil. Bu baba ben seni sevmiyorum, anne ben seni sevmiyorum diyen 3 yaşında 5 yaşındaki yaramaz çocuk sözüdür. Anne baba da ne der ona, otur yerin Ateiste de aynen o söylenir. Ateist bu manada ciddiye dahi alınmaz.

Gelenekte “an”, “an”, “an” yani “elden ele”, “ustadan ustaya” geçen bir nakil söz konusudur. Nakil hem zahiri manada bir yeteneğin size öğretimi, hem de bir hal transferidir. Hal transferi modern sanatta yoktur. Modern eğitimcilerde de böyle bir şey yoktur. Gelenekte bir öğretmen aynı zamanda halini giydiren kişidir. Sizlere 20-30-40 yıl öncesinden örnek vereceğim. İlkokulda, lisede öyle hocalarımız, eski tabirle muallimlerimiz vardı ki, konuşmadıkları zaman bile bizleri etkilerdi. Halleriyle duruşlarıyla bize bir şeyler öğretirlerdi. Bileşik kaplar misali. Bir kabın yanına bir başka kabı getirdiğiniz zaman dolmaya başlar. Dolayısıyla eğitim sadece didaktik olarak size böyle sırf çeneden çıkan cümleler yükleme sanat değil hal giydirme sanatıdır.

Bu konuda çok bizim geleneğimizde “üzüm üzüme baka baka kararır” diye bir darbu mesel vardır. Nedir bu? Üzüm üzüme baka baka olgunlaşır demek. kararır yani olgunlaşmak. Bir üzümün

yanındaki diğer üzümle beraber olgunlaşmasıdır.

Usta size bir sanatı öğretiyor ama aynı zamanda siz ondan usul, edep, erkân, insanlık, müsamahakârlık, hoşgörü, muhabbet bunları da öğreniyorsunuz. Yarım saat oturup kalkıp gidemiyorsunuz. Adeta kovulurcasına oraya yapışıyorsunuz. Ancak usta “hadi git” derse kalkıp gidiyorsunuz.

Pisagor’un felsefe okulunda öğrenciyle çalışma tarzı böyleydi. Öğrenci yatılıydı. Felsefe okuluna yatılı öğrenci alırdı. Sabah tan yeri ağırırken kalkılır, ilk dersler aç karnına yapılırdı. Çünkü tok karnına midedeki besinler buharlaşma yapar dimağı etkiler, dimağı etkilenende uyku gelişir, uyku gelişmesiyle de sanatsal üretim, felsefi üretim durur. Bundan dolayı da aç mideyle sanat çalışması yaparlardı. O bittikten sonra yemeğe geçerlerdi. Yemek tabii ki yenecek. Bu eylem aynı zamanda bir ritüeldi. Bakınız hepsinin bir ritüeli var. “An”, “an”, “an” yani “anenin” olması bir zincirin devamlılığını sağlıyor ve o zincir sizden sonra da başkalarına devam ediyor.

Bu sadece sanatlarda değil, felsefelerde ve dinde de böyleydi. Maalesef mesela dini ilimler dediğimiz ilahiyat ilimlerinde bugün böyle bir zincire tabi olmadan din yapmak, din eğitimi yapmak var ondan dolayı güdük oluyor. Yani bir ilahiyatçının söylediği söz bazen bir yere oturmuyor havada kalıyor. Neden? Bir geleneğin devamı değil. Bazen videolarda şurada burada bazı hocalarımızı dinliyorum ama nereye oturtacağımı şaşıyorum. Bir hoca bir şey anlatıyor mesela; ben bunu hangi geleneğe oturtayım? Yok, bir gelenek yok. O zaman nev zuhur, ne idüğü belirsiz, 250 gram ondan 250 gram bundan ortaya bir karışık atılmış bir şeyler çıkıyor.

Arkadaşlar halk şairlerimizde bile badeli şairler vardı. Bâdeli âşık, bâdesiz âşık. Bâdeli âşık şu an ülkemizde 3 tane kaldı, eskiden çoktular. Çok az aldılar. Ne demek bâdeli âşık? Mesela bir örnek vereyim; Bardızlı Nihani, Bardız Artvin, Kuzey Erzurum, Nihâni bir çoban, hayatında hiç şiir söylememiş hiç eline bağlama almamış.

Çoban bir gün bir ağacın altında öğlen vakti şöyle hayvanları otlatırken içi geçiyor bir kaylule yapıyor. O esnada rüyasında bir piri fani çıkıyor karşısına ve elinde bağlama var “*al bunu çal*” diyor. Nihani diyor ki, “*ben çalma bilmem ki*”, bu motif size bir şey hatırlatıyor mu bilmiyorum? O da diyor ki, tekrarlıyor ikinci defa, “*al çal*”. O diyor ki, “*ben çalma bilmem ki*”. O zaman kalk ayağa diyor ve Nihani’yi alıyor sıkıyor şimdi “*al çal*” diyor. Nihani alıyor bağlamayı, “*ne çalayım? Hak kelamı çal? Hak söyle?*” diyor. Nihani uyanıyor. Bu motifi bir yerden hatırlıyorsunuz değil mi? Evet, yani vahyin ve ilhamın geliş süreçleri mekanizma olarak aşağı yukarı aynıdır. İniyor köye diyor ki, bana bir bağlama verin. Diyorlar ki, sen bağlamayı ne yapacaksın? Sen çalma bilmezsin ki? Bir bağlama veriyorlar ve o andan itibaren Nihani çobanlığı bırakıyor, kahve kahve, köy köy dolaşa dolaşa, hak kelamı -gerçekten sözlerini derlemişler toplamışlar bakınız- hep iyilik, kardeşlik ve hak kelamı söylüyor. Bu hikâyeyi Bardız Nihani’nin yaşadığı bölgelerden onun deyişlerini derlemiş toplamış bir kitap yapmış rahmetli Mehmet Gökaltın diye bir savcımızdan bizzat dinlemiştim.

Bade içirmek yani daha evvel öyle bir mecrada değil iken kendisine bir bal, süt veya herhangi bir şerbet, mana âleminde içirmek suretiyle o kişinin o sanata başlamasıdır. Niyazı Mısri, bir molla, bir medrese âlimi. Şiir nedir bilmiyor, hiç şiir yazmamış. Aynı şekilde kendisine içirilen bir bade ile ondan sonra bugünkü elimize dahi ulaşmış olan o muhteşem şiirleri söyleyen Niyazı Mısri ortaya çıkıyor. Ondandır bazı geleneklerde bu bade içirilerek sanata başlama motifi de çok çok önemlidir. Halk âşıklarımızda bu çok çok azaldı. Günümüzde badesiz şairler daha çok önde. Maalesef bade içirmeden, içmeden de söyleyen sözün bereketi ve kıymeti kalmıyor. Güdük olabiliyor. Tabii ki bade içirilmemiş sözler de sözdür. Onları da çöpe atalım demiyorum ama bade içirildikten sonra söylenen sözler ve yapılan eserler daha farklı bir hal alabiliyor.

Hz. Mevlana, Yunus Emre, İbnü’l-Arabi gibi kimselerin bize dikkat çektikleri husus ana gayedir.

her zaman için ana gaye nedir? Onu unutma! Çünkü “*hüvel mana*”, esas olan manadır, anlamdır. “*el mana hüvallah*” ruh manadadır. Mana bizzat Hak Teâlâ’dır. “*İlahi ente maksudi*”, “*sensin benim gayem*”, “*ve rızake matlubi*” ve “*senin rızandır benim çalışma tarzım, benim bütün hedefim, gayem bu*” dediğin zaman bütün çabalar aletler araçsal hale geliyor. Araçlar günümüzde anaçlaşmıştır. Günümüzde en büyük problem modernitede İslami ilimler dâhil olmak üzere amaç haline getirilmiş araçlar var. Bunlardan bir tanesi Arapça eğitimidir. Arapça eğitimi tabii ki eğer İslami ilimlerle meşgulseniz Arapça öğreniniz çünkü dinin temel eserleri Arapçadır. Ama Allahçayı bilmeden Arapçayı bilsen ne olur? Zira Ebu Cehil’de Arapça biliyordu. Sadece ve sadece ben Arapçayı çok iyi biliyorum o zaman otomatik olarak âlimim anlamı çıkmaz. Ebu Cehil nefis Arapça konuşuyordu ama anlamadı. Demek anlamak için dilin ötesi bir şeye ihtiyaç var. Supra Language, dil üstü bir şeye de ihtiyaç var. O, Arapça ötesi bir şey ama günümüzdeki dini eğitimlerde daha çok Arapça öğretiliyor. Bu linguistik kursu bu, dil kursu, İngilizce, Fransızca öğrenmek gibi bir şey. Tabii ki öğrenirsin karşı değilim ama Arapçanın ötesinde o mana ilimlerin unutulmaması gerekir.

Arkadaşlar sözlerimi Hz. Mevlana’dan sizin için seçtiğim bir beyit okuyarak tamamlayayım. Hz. Mevlana’nın “Her ibaret hudışan Halit-i ist...” diye başlayan bir güzel beyti var. “Hali çun desti ber ibaret Halit-i ist”. “Her söz bir halin alametidir”, “Hâl, el; söz araç, el gibidir. Bir kunduracının elinde kuyumcunun aleti, kuma ekilmiş dane gibidir. Bir kunduracının elinde kuyumcunun terazisinin ne işi var? Ehliyetsizlik. Kunduracının önünde çiftçinin aleti, köpeğin önünde saman, eşeğin önünde kemik gibidir. Bir şey ifade etmez.”

“Mansur’un ben Hakkım demesi Nurdur, fakat Firavun ’un ağzında bir yalandır, Musa’nın elinde asa, onun da doğruluğuna, sadakatine şahitlik ederken, bir sihirbazın elinde ise bir hiçtir. El ve araç, El ve alet, Taş ile demir gibidir. Her şeyde çift’lik (isneyn) gerektir ki ateş çıksın” Bir ateşin oluşması için iki şeye ihtiyaç var ama bir araya geldiğinde birdir. Yani ateş iki değildir. Ateş birdir. Ama el ve o çakmak taşının sürtünmesi iki ayrı şeyin birbirine değmesinden meydana gelir.

Bu manada Mevlana ehliyete işaret ediyor. Ehil olmayanlara, ehil olmayan kimselerin eline de o aletin verilmemesini öneriyor. Bugün maalesef günümüzde sanatta, ticarete, siyasete, akademide birçok alanda ayak baş, baş ayak olma gibi durumlar söz konusu olabilmekte. Ehliyeti olmayan o konuda liyakati olmayan insanların bazen bir bakıyorsunuz ki hiç olmadık pozisyonlarda bulunabilmeleri söz konusu. İşte bu modernitenin oluşturduğu bir yanılsamadır. Geleneğe böyle bir şey olamaz. Çünkü geleneğe ustanın kontrolünden geçiyor. Ama usta yoksa ustanın denetimi yoksa siz herkesi kandırabilirsiniz. Meydan boş ben şuyum ben buyum diyebilirsiniz. Kim sizi denetleyecek? Ben “*kutbu zamanım*” de, iki kişi de bul yanına, “*evet doğrudur, doğru söylüyor bu zamanın kutbudur*” desinler bitti. Belge bile verirler size. Ama sizi denetleyen, gerçek ustalar elinde olduğunda birisi kalkıp da size hadi oradan yalancı, sahtekâr deyip Sarayburnu’ndan aşığıya sizin sikkelerinizi atan adam olmadığı sürece meydan boştur. Onun için her alanda ustalara ihtiyacımız var. Ustalarımızı korumamız lazım. Sanatta da böyle, dini ilimlerde de böyle, manevi ilimlerde böyle. Allah kimseyi ustasız bırakmasın arkadaşlar. Usta hakkı ana baba hakkından üstündür demişlerdir bazen. Bir ustanın hakkı aynı ana baba hakkı gibidir. Gerçekten azalıyorlar, bugün usta kavramı kalmadı bir kere. Çünkü artık el sanatı endüstrileşmeyle ile beraber artık hiçbirimiz kunduracıdan kundura almıyoruz mesela. Deri ustasından çanta almıyoruz mesela. Hepsi sanayi ürünü, hepsi makine ürünü oldu. Makinelere nakledildiği zaman da tabii ki seri üretim oluyor. Bereketsizlik söz konusu oluyor. Manuel, el yapımı denilen şeyle beraber bir bereket geçmiyor.

Arkadaşlar bazı dinlerde kutsal kitaplar el yazması makbuldür. Mesela Yahudilikte Tevrat evet matbaada basılan Tevrat birçok Yahudi’nin elinde vardır ama hiçbir Sinagog’ta matbu Tevrat bulunmaz. Bunlar matbaaya mı karşılar, hayır, manuel bir elden, bir kâmilin elinden besmele çekilerek yazılır kutsal kitap. Bizim geleneğimizde de evet hepimizin elinde Mushaf, Kuran-ı Kerim cebimizde olur

bulunur. Bu güzeldir. Ancak bir kâmilin abdestini alarak, guslünü alarak günde ancak birkaç sahife yazabildiği bir yazma Kur'an özeldir. O Kur'an'ın kâğıdı mürekkebi de özel olurdu. Hani Yahudilerde koşer diye bir kavram vardır. Onlarda helal gıda. Aslında matbaada bile helallik ararlar. Bizdeki matbaalardaki mürekkeplerin bazıları alkollüdür. Mesela elimizde alkol bazlı çözülmeye basılan Kur'an-ı Kerim vardır. Olur mu? Olur. Okuruz tamam. Ama ritüellerde, ritüel yaparken Yahudiler muhakkak el yapımı kutsal kitap kullanırlar. Bunu da dikkatlerinize getiriyorum. Muhakkak evinizde hiç olmazsa birer tane bir hattat elinden çıkma mushafınız bulunsun. Onun maneviyatı farklıdır. Mushafın hepsi kutsaldır. Bunları konuşurken korkarak konuşuyorum. Bunlar yanlış anlamalara müsait olabiliyor. Yapraklarını çevirirken dahi o Kuran'ın yapraklarını otomatik kendi kendine çevirdiğini görürsünüz. Başıma gelen bir hadiseyi naklederek huzurlarınızdan çekileceğim. Benim doktora öğrenciliğinde bulunmuş, doktora tez hocası olduğum bir talebemin babası bir şeyh efendiydi rahmetli oldu. Talebem bir gün bana dedi ki, hocam sana babamın tespihini hediye etmek istiyorum. Tespih maddesel olarak çok özel, çok pahalı, özel bir tespih değil. Ama muhterem zatın her gün birkaç kilometre yaptığı döndürdüğü bir tespihten bahsediyorum. İnanır mısınız bana tespihi aldım başımın üstüne koydum eve götürdüm. Birçok tespihim var. O tespihi ne zaman elime alsam tespih otomatik dönüyor. Alışmış bir kere, yani ben çekmiyorum. Tespih kendi kendine dönüyor. Talebemi çağırdım bu ne ya dedim. Hocam vallahi alışmış herhalde babam 60 yıldır bunu çekerdi dedi. 60 sene çekilmiş bir tespih alışmış. O açıdan maddenin de bir ruhu var arkadaşlar. O maddeye o ruhu üfleyenler ustalardır işte. O ustaları korumamız lazım ki kalfaları olsun, çırakları olsun ve bu gelenek böyle devam etsin. Çok teşekkür ediyorum.